

Kort introduktion om Tolstoj

Nedan publicerar vi en kort novell av Tolstoj senast utgiven i Sverige för 116 år sedan. Novellen har tjänat som idé till den film som vår församlingsbo Marjo Marthin har producerat och haft premiär under våren 2003. Först lite kort om Tolstoj (1828-1910):

Han var greve och son till en storgodsägare. Efter universitetsstudier bodde han ömsom i Moskva, ömsom på fädernegodset Jasnaja Poljana. Hans första storverk var Krig och fred, 1864-69, en roman om kriget mot Napoleon med stark moralisk tendens. Mot överheten ställde Tolstoj en idealiserad men också politisk kontroversiell bild av det enkla ryska folket. Även i äktenskapsromanen Anna Karenina, 1877, hyllade han en omorganiserad lantbrukartillvaro, gentemot storstadens flärd och förflackning. Efter en religiös kris på 1870-talet uttalar han en av Bergspredikan inspirerad frälsningslära och antar anarkistiska idéer som tar avstånd från statsmakt och privategendom. Han försöker komma fram till en annan form av kristendom, som han tyckte låg närmare det äkta kristna budskapet. Han rensade bort allt det övernaturliga, hela det sakramentala livet och förvandlade religionen till enbart en samling moralregler. Han fortsatte här den västerländska protestantismens liberal teologi in absurdum. Det viktigaste blev kärleken till nästan och motstånd mot allt våld. Han framförde nu sina utmanande åsikter både i teoretiska skrifter och i berättelser. Efter den hädiska beskrivningen av den Gudomliga Liturgin i romanen Uppståndelse exkommuniceras Tolstoj från den Ortodoxa kyrkan. När han var 82 år gammal lämnade han sitt gods Jasnaja Poljana och drog sig tillbaka från världen. Tolstoj begav sig till järnvägsstationen, köpte en tredjeklassbiljett och reste till Optina pustyn, ett av Rysslands mest berömda kloster. Sedan for han till ett annat kloster där hans syster var nunna, för att därefter ge sig ut på vägarna likt en av Rysslands många hemlösa. Han reste planlöst från plats till plats, bland annat för att hustrun inte skulle kunna finna honom. Efter någon veckas kringflackande kom han till den lilla stationen Astapova. Han hade då blivit alvarligt sjuk och sjukdomen utvecklades till lunginflammation. Det uppdagades vem han var och hustrun kom resande dit med ett extratåg, men när hon kom fram var han redan medvetlös. Inför världspressen, som hunnit församla sig, dör han i förnedring med orden: ”Är det så här bönder dör?”

DE TRE MUNKARNA

Novell av Lev Nikolaevic Tolstoj
ur boken ”Tok-Ivan samt den förste brännvinsbrännaren
med flera berättelser”, Stockholm 1887.

*Översättning Wahlborg Hedberg.
Språklig bearbetning Fader Anders Åkerström.*

Och när I bedjen, skolen I icke vara mångordiga såsom hedningarna; ty de mena, att de skola bliva hörda för sina många ords skull.

Så varen då icke lika dem, ty eder Fader vet, vad I behöven, förrän I bedjen honom. (Matt 6:7-8)

Ärkebiskopen i staden Arkangelsk seglade på ett skepp till Solovki-klostret. På samma skepp var flera pilgrimer, som skulle bese de heliga relikerna i klostret. Vinden var gynnsam, vädret vackert, och skeppet stod inte stilla.

Några av pilgrimerna log och sov i ro, andra åt, andra åter satt gruppvis och samtalade. Ärkebiskopen kom också upp på däck och började gå av och an. När han kom framåt fören, fick han se en liten krets av troende, som slagit sig ned där. En bonde, som var liten till växten, höll på och talade och pekade, utåt havet, och de andra hörde på.

Ärkebiskopen stannade och såg i den riktning, varåt bonden pekade, men han kunde inte urskilja något annat än det solglittrande havet. Han gick då fram till gruppen och lyssnade. När bonden fick se honom, tog han av sig mössan och tystnade; de andra följde hans exempel och tog av sig sina huvudbonader för att visa ärkebiskopen tillbörlig vördnad.

”Gör er inte omak, mina bröder”, sade han. ”Jag har bara kommit hit för att höra på, vad du berättar, min gosse.”

”Jo, fiskaren där, han berättade för oss om de tre gamla munkarna”, sade en handelsman, som var lite modigare än de andra.

”Jaså... Och vad berättade han om dem för något?”, frågade ärkebiskopen.

Han gick då fram till skansen på båten och satte sig på en kista.

”Fortsätt”, sade, han, ”jag vill också höra på. Vad var det du pekade på, min gosse?”

”Jo, det var på holmen, som syns där borta”, sade den kortväxte fiskaren, i det han pekade, på en punkt, i vattenbrynet till höger om sig. ”Det är just på den holmen, som munkarna lever för sin själs frälsning.”

”Men, var är då den där holmen?”, frågade ärkebiskopen.

”Om ers högvördighet är god och ser, åt det håll jag pekar... Ser ni det lilla molnet där? Nå ja, det är strax, nedanför, till vänster... den där gråa strimman.”

Ärkebiskopen stirrade och stirrade. Vattnet glittrade i solen, och hans ovana öga kunde inte urskilja något.

”Jag ser ingenting”, sade han... Men vad är det då för munkar, hur lever de? Vad gör de för sin själs frälsning?”

”De är sanna gudsmän”, svarade fiskaren. ”Jag hade länge hört talas om dem, men aldrig fått tillfälle att få se dem. Men så i somras fick jag se dem...”

Och fiskaren började åter om sin berättelse. En dag då han var ute och fiskade, blev han driven till den där holmen, och han visste inte själv var han var. På morgonen strövade han omkring på holmen, och då blev han varse en liten, liten stuga och där bredvid en gammal munk och strax efteråt två till. De gav honom att äta, torkade hans kläder och hjälpte honom att laga sin båt.

”Och hur såg de ut?”, frågade ärkebiskopen.

”Den ene var liten och krokryggig och mycket, mycket gammal. Han var klädd i en kåpa och såg ut att vara över hundra år. Hans vita

skäggstrån hade börjat få en grönaktig nyans. Och han såg så stilla glad och leende ut som en ängel från himmelen. Den andre var lite längre, men också mycket gammal. Han var klädd i en trasig munkdräkt, rason, och hans tjocka, gråa skägg skiftade i gult. Det var en stark bjässe. Han stjalpte om min båt, som om den varit en balja, innan jag hann komma och hjälpa honom. Han såg också glad ut. Och den tredje, han var lång och hade ett alldeles snö vitt skägg, som räckte honom till knäna; men han hade en dyster uppsyn och tjocka, borstiga ögonbryn, och spritt naken var han, utom ett stycke flätad bark kring midjan.”

”Och vad sade de åt dig?”, frågade ärkebiskopen.

”Åh, de gjorde allt utan många ord, och de talade föga, till och med sinsemellan. Bara en blick, så begrep de varandra genast. Jag frågade den långe, om de hade levt länge på holmen, och han rynkade ögonbrynen och brummade något, jag vet inte vad, i förtretad ton. Men då tog den lille gubben hans hand och log, och då tystnade den långe. Och den lille gubben, han sade bara: ’...förbarma Dig över oss...’ och så log han.”

Under det fiskaren talade, hade skeppet närmat sig en grupp med holmar.

”Nu kan man se det mycket tydligt”, sade handelsmannen. ”Om ert högvördighet vill besvära sig med att se ditåt...” tillade han och sträckte ut handen.

Ärkebiskopen såg dit, och nu såg han verkligen en grå strimma, det var holmen. Han betraktade den länge, därpå gick han från fören till aktern och frågade styrmannen.

”Vad är det för en holme, som syns där borta?”

”Den har inte något namn. Vi har en hel mängd sådana här.”

”Är det sant, vad som sägs, att några munkar lever där för sin själs frälsning?”

”Det sägs så, ers högvördighet, men jag vet inte, om det är sant. Fiskarena här påstår, att de har sett dem, men det händer också, att man pratar utan att man vet vad man säger.”

”Jag skulle vilja stiga i land på den där holmen för att se munkarna”, sade ärkebiskopen. ”Går det för sig?”

”Tyvärr går det inte med skeppet”, svarade styrmannen. ”Det får man lov att ha en liten båt till. Och det kan endast kaptenen ge tillstånd till.”

Kaptenen tillfrågades.

”Jag skulle vilja se de där munkarna”, sade ärkebiskopen till honom. ”Kan man inte föra mig dit?”

Kaptenen försökte att avråda honom.

”Jo, nog går det för sig, men vi skulle förlora mycket tid på det. Och jag vågar försäkra ers högvördighet, att de inte är lönt mödan att bese. Jag har hört sägas, att de är ytterst enfaldiga, de där gubbarna, och inte begriper något och inte kan tala mer än fiskarna som simmar i sjön.”

”Men jag önskar ändå att få se dem. Jag skall betala er för besväret, bara ni för mig dit.”

Det var ingenting, vidare att göra. Man vidtog nödvändiga förberedelser, satte om seglen, styrmannen svängde om rodret och höll kurs på den lilla ön. En stol bars fram i fören åt ärkebiskopen, som slog sig ner där, och uppmärksamst stirrade åt holmen till. Och alla de andra passagerarna samlades också i fören för att kunna se bättre.

De som hade goda ögon, kunde redan urskilja stenarna på holmen och visade de andra på den lilla stugan. Och snart fick en av dem också syn på de tre munkarna.

Kaptenen kom fram med en tubkikare, som han satte för ögat och räckte den sedan åt ärkebiskopen.

”Det är riktigt”, sade han, ”där till höger på stranden är en stor sten och där syns tre män.”

Ärkebiskopen vred tuben i den anvisade riktningen och såg genom den i sin tur. Han blev verkligen varse tre män, en lång, en mindre och en mycket liten, som stod på stranden och höll varandra i händerna.

Kaptenen vände sig till ärkebiskopen.

”Här måste skeppet stanna, ers högvördighet. Ni får vara god och stiga i en båt, så skall vi kasta ankar och vänta på er här.”

Man kastade ankar och halade seglen; skeppet låg där och svängde. Så firades båten ner, roddarna hoppade i den, och ärkebiskopen steg utför repstegen.

När, han väl kommit ner, satte han sig på aktersätet i båten, medan roddarna tog ett årtag och styrde kurs mot holmen.

De var snart inte mer än ett stenkast därifrån. Man kunde tydligt urskilja de tre munkarna, den ene mycket lång och alldeles naken, utom ett stycke flätad barkring, den andre, mindre till växten i en trasig munkdräkt, och så den lille krokryggige gubben i sin gamla kåpa. Alla tre höll varandra i händerna.

Roddarna var nu framme vid stranden och fastgjorde båten. Ärkebiskopen steg i land och välsignade munkarna, som uttömde sig i bugningar. Därpå talade han till dem och sade:

”Jag har hört”, sade han, ”att ni lever här för er själs frälsning, helige gudsmän, och beder till Kristus för era medmänniskor, och som genom Guds nåd har jag, hans ovärdige tjänare blivit kallad att vara en herde för hans får, så har jag velat besöka er, som också tjänar Herren och tala med er några ord, som kanske kan bringa er uppbyggelse.”

Munkarna teg och betraktade varandra leende.

”Säg mig, hur arbetar ni för er själs frälsning, och hur tjänar ni

Gud?”, fortsatte ärkebiskopen.

Den mittersta munken suckade och kastade en blick på den lille gubben.

Han log och sade:

”Helige Guds tjänare, vi kan inte tjäna andra än oss själva genom att skaffa oss vårt uppehälle.”

”Men hur beder ni då?”, fortsatte ärkebiskopen.

”Vår bön, den lyder så här: ’Du är tre, vi är tre – förbarma Dig över oss’.”

Och när den lille gubben yttrat dessa ord, höjde de tre munkarna sina ögon mot himlen och upprepade alla tre:

”Du är tre, vi är tre – förbarma Dig över oss!”

Ärkebiskopen log och sade:

”Det är den heliga Treenigheten, som ni har hört talas om, men det är inte på det sättet man bör bedja. Jag har fattat tillgivenhet för er, ärevördiga munkar; jag ser nog att ni vill vara Gud till behag; men ni vet inte hur man bör tjäna honom... Så där kan man inte bedja, - hör på mig, så skall jag lära er det. Och vad jag vill lära er, det har jag inte av mig själv, utan ur Guds Heliga Skrift, där Herren själv lärt var och en hur han bör bedja.”

Och ärkebiskopen förklarade för dem, hur och på vilket sätt Herren uppenbarade sig för människorna och han förklarade även för dem Gud Fadern, Gud Sonen och Gud den Helige Ande. Därpå tillade han:

”Sonen har stigit ned till jorden för att frälsa människosläktet och han har lärt oss alla att bedja på följande sätt. Hör nu på mig och säg efter!”

Och ärkebiskopen började:

”Fader vår...”

Och en av munkarna sade efter:

”Fader vår...”

Och den andre munken sade också efter:

”Fader vår..”

Och den tredje munken sade också efter:

”Fader vår...”

”...Som är i himmelen...”

Och munkarna sade efter:

”...Som är i himmelen...”

Men den mittersta munken trasslade bort sig och sade orätta ord, den länge kunde inte heller fortsätta, eftersom det tjocka skägget hängde ner över munnen på honom, och den lille gubben hade inga tänder mer och sludrade på målet.

Ärkebiskopen började om bönen på nytt och munkarna efter honom. Han satte sig på en sten och munkarna stod i ring omkring honom, stirrade uppmärksamt på hans läppar och sade efter, vad han sade.

Och hela dagen, ända till aftonen, höll ärkebiskopen på och strävade med dem, tio gånger och tjugo gånger och hundra gånger, i det han oupphörligt upprepade samma ord, som munkarna sedan sade efter. De trasslade bort sig, och han rättade dem och lät dem börja om på nytt.

Och ärkebiskopen släppte inte munkarna förrän han lärt dem Herrens bön. De läste först upp den tillsammans och sedan ensamma. Den mittersta munken, som lärt sig den före de båda andra, läste upp den ensam, och då lät ärkebiskopen honom upprepa den om och om igen

alldeles ensam, och så fick de andra göra på samma sätt.

Natten hade redan brutit in, och månen höjde sig ur havet, då ärkebiskopen steg upp för att återvända till skeppet. Han tog farväl av munkarna, som bugade sig ända till marken i en prostration för honom. Men han lyfte upp dem, omfamnade och kysste dem alla tre och anbefalld dem, att bedja såsom han hade lärt dem. Därpå satte han sig i båten och lät ro sig tillbaka till skeppet.

Och under det han färdades tillbaka till skeppet, hörde han hela tiden de tre munkarna, som med hög röst uppläste Herrens bön.

Båten hade snart hunnit fram till skeppet, och man hörde inte längre munkarnas röster. Men man kunde ännu se dem alla tre, där de stod i månskenet på stranden, den lille gubben i mitten, den långa till höger, och den tredje till vänster om honom.

Båten lade till vid skeppet, och ärkebiskopen steg upp på däck. Man firade upp ankaret, släppte ut seglen, som fylldes av vinden, och skeppet kom åter i gång och fortsatte sin färd.

Ärkebiskopen gick bort i aktern och satte sig där med blicken kontinuerligt riktad på den lilla holmen. Munkarna syntes ännu, men snart försvann de, och man såg inte annat än holmen. Det dröjde inte länge, så var den också försvunnen, och endast havet låg där glittrande i månskenet.

Pilgrimerna lade sig att sova, och allt blev tyst uppe på däck. Men ärkebiskopen ville ännu inte gå till vila. Han satt ensam kvar i aktern och stirrade på havet åt det håll där den lilla holmen försvunnit, och han tänkte på de goda gamla munkarna. Han påminde sig deras glädje, när han lärt dem bönen, och han tackade Gud, som låtit honom få komma de ärevärdiga munkarna till hjälp och lära dem det gudomliga ordet.

Så tänkte ärkebiskopen, under det han höll ögonen fästa på havsbrynet, där holmen försvunnit. Plötsligt får han se något vitt blänka till där borta i den glittrande månstrimman. Kan det vara en fiskmå, eller kanske är det ett vitt segel? Han anstränger sina ögon för att bättre urskilja föremålet. Jo, det är en båt, tänker han, en båt med ett segel som följer

efter dem. Men vad den går fort! Nyss var den långt, långt, långt borta, och nu är den redan helt nära... och för att vara en båt, så liknar den inte en båt, och seglet ser inte heller ut som ett segel... Med vad det nu än är, så följer det efter dem, och ärkebiskopen kan inte urskilja vad det är. Är det en båt, en fågel eller en fisk? Det är likt en mänsklig gestalt, men det är för långt för att vara en människa, och en människa kan ju inte heller gå så där på vattnet.

Ärkebiskopen steg upp och gick fram till styrmannen.

”Se dit! Vad kan det där vara?”, frågade han.

Men han har redan själv tydligt sett, att det är de tre munkarna, som kommer springande på havet, och det glänsar om deras vita skägg, och de närmade sig skeppet.

Styrmannen, som vänt sig om, släppte helt förfärad rodret och skrek till:

”Herre Jesus! Munkarna förföljer oss! De springer ju på vattnet, som om det vore torra land.”

Passagera väcktes av hans rop och rusade upp och bort i aktern, och alla kunde de se munkarna, som kom springande hand i hand och vinkade åt skeppet att stanna.

Men innan man ännu hunnit hala seglen, var munkarna framme vid skeppet och stannade tätt utmed relingen. Och så såg de upp till däckets och sade:

”Helige Guds tjänare, vi har glömt vad du lärde oss. Så länge vi höll på och upprepade det kom vi ihåg det, men bara en timme efter sedan vi slutat att läsa upp det, hade vi tappat bort ett ord och så glömde vi alltsammans. Lär oss det på nytt!”

Ärkebiskopen gjorde korstecknet och lutade sig ned mot munkarna och sade:

”Er bön skall nog ändå hinna fram till Herren, heliga munkar! Det

tillkommer inte mig att undervisa er. Bed i stället för oss, arma syndare!”

Och ärkebiskopen bugade sig ända till jorden för dem. Och munkarna stod där orörligt stilla ett ögonblick; så vände de om och styrde kosan tillbaka över havet.

Och ända till morgonen syntes ett klart sken borta vid havsbrynet, där de försvunnit.